

OPONENTSKÝ POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Název práce: Řízení o určení a popření rodičovství a jejich procesní specifika

Jméno habilitanta: JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.

Oponent: doc. JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

1. Aktuálnost a originalita tématu

Problematika právní úpravy filiace patří nepochybně k tradičním tématům české civilistiky. To ovšem platí především o hmotněprávním těžišti právní úpravy, které bylo v posledních desetiletích opakovaně předmětem pozornosti např. vzhledem k dynamickému vývoji možností reprodukční medicíny, náhradního mateřství, baby-boxů atd. Třebaže je s uvedenými jevy konfrontována primárně hmotněprávní úprava, nelze samozřejmě přehlížet ani její procesní souvislosti. To je ostatně rovněž tradiční poznatek (srov. již např. Tilsch, E.: Der Einfluss der Civilprocessgesetze auf das materielle Recht. Wien: 1901). S ohledem na název předložené práce lze ve shodě s habilitantkou konstatovat, že procesním souvislostem byla v české nauce pozornost věnována, především však v rámci komentářové literatury (analyzující prvořadě hmotné právo), zatímco komplexní zpracování procesních souvislostí v podobě monografické v české odborné literatuře dosud absentuje. V situaci, kdy právní úprava této problematiky není prosta problematických míst a zároveň chybí komplexní analýza dané problematiky, včetně uceleného argumentačního aparátu, **lze volbu tématu hodnotit jako aktuální.**

V té souvislosti je třeba upozornit, že výše uvedené platí zvláště jedné oblasti zkoumané problematiky, a to řízení ve věcech určení a popření mateřství (maternitní řízení). Právní úprava maternitních řízení byla v minulosti zákonodárcem zcela opomíjena, v současné době (v rámci ZŘS) je pak tato problematika řešena jedním ustanovením (§ 426 ZŘS), které navíc pouze odkazuje na přiměřené použití ustanovení o řízení paternitních. Funkčnost tohoto odkazu eroduje již první výzkumná otázka naznačená habilitantkou (srov. s. 17 práce), totiž, zda je vůbec možné vést řízení o popření mateřství, neboť koncepce mateřství je ve srovnání s koncepcí založení filiace dítěte k otci na základě vyvratitelných domněnek zcela odlišná. Již z toho je zřejmé, že se autorce otevírá značný potenciál, pokud jde o přínos práce v podobě nových poznatků, kterými lze současný odborný diskurz dále obohatit. Již při zběžném pohledu na strukturu obsahu práce je zároveň zřejmé, že habilitantka si tyto skutečnosti uvědomovala, když problematice maternitních řízení věnovala celou samostatnou část práce (z celkových tří částí). **Třebaže všechny tři části práce skýtají potenciál k přínosu nových poznatků, právě v položení důrazu na problematiku maternitních řízení v rámci samostatné části práce, lze spatřovat zásadní přínos práce a originalitu autorského přístupu habilitantky.** K dalším originálním prvkům srov. dále.

2. Koncept práce, cíle a metody práce, přínos práce

Vzhledem k absenci komplexní analýzy zvolené problematiky formuluje habilitantka jako základní cíl práce její doplnění do současného doktrinárního diskurzu. Tento obecný cíl ovšem dále konkretizuje formulací dílčích problematických aspektů současné právní úpravy, na které hodlá nabídnout odpovědi, a to zvláště pro oblast maternitních řízení, a zvláště pro

oblast řízení paternitních (celkem se jedná o 18 dílčích otázek, srov. s. 17 až 20). Ač habilitantka tyto dílčí otázky výslovně nepojmenovává jako výzkumné otázky, nepochybně je lze takto označit (srov. pozn. č. 16). Vzhledem k jejich pregnantní formulaci považuje oponentka za zbytečné tyto otázky v posudku replikovat. Stanovení 18 dílčích výzkumných cílů (otázek) lze zároveň považovat (ve srovnání s pracemi tohoto druhu) za velmi ambiciózní, indikující nutnost vypracování práce ve značném rozsahu. Pokud by každé z dílčích otázek měla být věnována stejná pozornost, bude sepsání práce náročný jak po stránce vědecké, tak po stránce časové. K tomu je ovšem podotknout, že habilitantka si mohla troufnout cíle práce stanovit v takto ambiciózním rozsahu, neboť se se zvolenému tématu věnuje dlouhodobě a systematicky, což může při sepsání habilitační práce zúročit a také tak vhodně činit, jak ukazuje bohatý poznámkový aparát (srov. též dále). Zároveň lze konstatovat, že v rámci identifikace problémových pasáží právní úpravy (a v návaznosti na to při formulování dílčích cílů) se projevuje bohatá zkušenost autorky se zkoumanou právní úpravou, a to jak v rovině akademické, tak i praktické.

Takto zvolený celkový koncept práce pak logicky determinuje použitou metodologii, o níž habilitantka referuje na s. 20–22. Vůdčí právně-hermeneutickou metodou je tak metoda analýzy právních norem, a to s cílem objasnit smysl a účel právních norem týkajících se řízení o určení a popření rodičovství. Autorka zdůrazňuje, adekvátně vzhledem k tématu analýzy, výkladové cíle objektivně recentní a subjektivně historický. Pominuta nemá být ani metoda komparační, zaměřené především na nejbližší sousední státy, totiž na Slovensko, Rakousko a Německo.

Tyto cíle, výzkumné otázky, jakož i zvolená metodologie, plně odpovídají celkovému konceptu práce (srov. výše), takže lze konstatovat, že předložená práce je s to přispět k ověření vědecké kvalifikace a pedagogické způsobilosti autora.

Předložená práce čítá 347 stran vlastního textu, po přepočtu jde o 1 111 004 znaků vč. mezer (tj. 617,22 normostran).¹ Po prostudování práce lze konstatovat, že habilitantka zvolené koncepci a metodologii práce dostála, když v práci dominuje syntetická metoda shrnující nejprve v rámci nutné deskripce současné poznatky k dané dílčí problematice, na což pak důsledně navazuje vlastní kritická exegeze habilitantky. Třebaže vzhledem k omezenému rozsahu posudku na straně jedné a značenému rozsahu práce na straně druhé nelze podrobně hodnotit všechny pasáže předložené práce, lze obecně konstatovat, že habilitantka skutečně dostála vytyčenému cíli předložit komplexní zpracování tématu. V obecnosti lze také rovněž konstatovat, že napříč celou prací byla autorka konfrontována s problémem, nakolik je třeba se v práci zabývat hmotněprávní úpravou dané problematiky, při z celého čemž z textu práce je zřejmé, že habilitantce se podařilo světy hmotného a procesního práva syntetizovat ve vhodných proporcích, které podtrhují komplexní charakter práce, zároveň však čtenáře zbytečně nezatěžují hmotněprávními detaily, které by odváděly pozornost o procesních aspektech, které habilitantka analyzuje primárně. Pokud jde o historické a komparační exkurzy, habilitantka je čtenáři nabízí průběžně, tam, kde to považuje za potřebné. Tento způsob se vzhledem k celkovému rozsahu díla a zpracovávaných dílčích otázek jeví jako vhodnější ve srovnání se zařazením případných samostatných kapitol, v nichž by byly historické a komparační pasáže koncentrovány.

Pro úplnost je třeba dodat, že o komplexním pojetí díla by nebylo možno uvažovat bez náležitě práce s relevantní judikaturou, což platí tím spíše pro právní úpravu, která obsahuje mnohé interpretační problémy či je příliš kusá (především maternitní řízení, srov. již výše). V obecnosti lze konstatovat, že habilitantka s judikaturou pracovala náležitě a čtenáři

---

¹ Přesné číslo se může lišit v závislosti na použité technologii počítání znaků.

v díle předkládá širokou paletu relevantních soudních rozhodnutí (celkem 111 judikátů, z toho 11 rozhodnutí ESLP, 12 rozhodnutí okresních a krajských soudů, 40 rozhodnutí či stanovisek Nejvyššího soudu, 2 rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, 35 nálezů Ústavního soudu a 11 judikátů zahraničních soudů).

Celkově lze shrnout, že autorka napříč celou rozsáhlou prací udržela zvolenou koncepci práce, jakož i že výše uvedené metody jsou v práci užívány *lege artis*, adekvátně stanoveným cílům práce a zároveň díky jejich řádnému užívání dovolují habilitantce dospět k novým vědeckým poznatkům. Tyto poznatky autorka přináší (nepřekvapivě) především v oblastech, jimž dosud nebyla věnována systematická pozornost právní vědy, tj. především v oblasti maternitních řízení [srov. např. úvahy ohledně (ne)možnosti popírání mateřství na s. 45 a násl., zejm. pak ohledně (ne)aplikovatelnosti § 895 OZ per analogiam na první jednání učiněná (matrikovou) matkou dítěte, o níž bylo posléze rozhodnuto, že tato dítě neporodila; dále zejm. úvahy o aktivní legitimaci jiné osoby (tj. jiné než matky, otce a dítěte) k zahájení maternitního řízení na s. 72 a násl.; problematika fetálního a maternálního mikrochimérismu z hlediska dokazování těhotenství na s. 85; úvahy nad deklaratorním či konstitutivním charakterem rozhodnutí o určení mateřství, zejm. s. 89 a násl.; v případě paternitních řízení srov. např. úvahy nad (ne)správností závěru o nutnosti revizního znaleckého dokazování v případě, kdy znalecký posudek otcovství domnělého otce, u něž je prokázána soulož, vyloučí, s. 287 a násl. či úvahy ohledně povinnosti soudu vyslovit závěr o prominutí zmeškání lhůty v případě postupu podle § 792 OZ, vč. kritického rozboru judikatury na s. 301].

Své závěry k dílčím sporným otázkám autorka zaměřuje především do oblasti řešení interpretačního, než k návrhům *de lege ferenda*. Habilitantka totiž již v úvodu práce odhaluje čtenáři svůj otevřeně defetistický postoj k možnosti ovlivnit vůli zákonodárce („*práce vychází z faktu, že ovlivnit vůli zákonodárce je téměř nemožné*“, srov. s. 16). To jistě ničemu neškodí a nakonec i právní praxe, která musí problematiska místa právní úpravy používat za současného stavu zákonodárství, tento přístup habilitantky jistě uvítá spíše, než řadu akademických návrhů *de lege ferenda*. Nelze si však nevšimnout, že v závěru práce autorka zmiňuje selhávající hmotněprávní úpravu některých otázek (práva putativního otce, právo dítěte popírat otcovství založeného v rozporu s biologickou realitou, srov. s. 360). I když tedy nelze hovořit v tomto směru o zásadní slabině práce, je škoda, že autorka své případné návrhy *de lege ferenda* čtenáři blíže nepředstavuje, neboť vzhledem k ucelené a argumentačně dobře podložené analýze současné právní úpravy by byla jistě s to formulovat případné návrhy *de lege ferenda* s náležitou odborností.

Lze shrnout, že habilitantka dostala svému cíli předložit skutečně komplexní zpracování tématu, v němž zároveň dokázala zúročit svůj dlouhodobý systematický zájem o tuto problematiku. Čtenáři se dostává do rukou mimořádně podrobně zpracovaná a rozsáhlá monografie s dobře promyšlenou strukturou, svědčící o vyzrálosti vědecké osobnosti habilitantky, která představuje cenný přínos pro další odborný diskurz. Vzhledem k podrobnosti zpracování jednotlivých dílčích pasáží má monografie dobrý potenciál oslovit nejen odbornou veřejnost akademickou, ale i napříč praktikujícími profesemi, především soudci a advokáty.

3. Systematika práce, formální členění

Jak je již uvedeno (a kladně hodnoceno výše), rozdělila habilitantka celou rozsáhlou práci na tři hlavní celky: řízení o určení a popření rodičovství jako nesporná řízení; řízení ve

věcech maternitních; řízení ve věcech paternitních. K uvedeným částem je samozřejmě nutno připočíst standardně pojatý úvod a závěr práce. Každá ze tří části je členěna na jednotlivé kapitoly (v počtu tří, sedmi a sedmi pro jednotlivé části práce), které se dále člení na podkapitoly. Takto zvolená systematika, resp. podle ní zvolené formální členění práce, přispívá k přehlednosti celého rozsáhlého textu, neboť při průběžném číslování by počet kapitol činil celkem 17, což by orientaci čtenáře napříč textem mohlo již ztěžovat.

Vzhledem k rozsahu práce (srov. již výše) by byl podrobný rozbor jednotlivých kapitol nad rámec tohoto posudku. V obecnosti však lze konstatovat, že zvolená systematika a v návaznosti na ni také formální členění práce plně pokrývá zvolené téma, zároveň však umožňuje čtenáři dobrou orientaci napříč textem, a to i přes to, že habilitantka je nucena – vzhledem k rozsahu tématu – některé části strukturovat až do šesti podúrovní, což je již z hlediska orientace čtenáře náročnější.

Rovněž systematika práce a v návaznosti na ni její formální členění kapitol a podkapitol odpovídá celkové koncepci práce a nelze k němu mít žádných zásadních výhrad.

4. Formální stránka práce, práce se zdroji

Práce je po formální stránce dobře zvládnuta. To se týká jak grafické stránky textu (vzhled stránek, formátování, styly nadpisů atp.), tak i jazykové stránky textu, byť v práci lze občas najít překlepy či drobné lapsy (např. na s. 56 v pozn. č. 200 dole vysloví – vyslovit). Rovněž není vhodné začínat novou větou či dokonce odstavec a dílčí nadpis zkratkou (srov. s. 26) – vyjde-li zkratkové slovo na začátek věty, je třeba jej rozepsat či větu formulovat jinak. Přehlednost struktury textu by se mohla zvýšit, pokud by jednotlivé kapitoly začínaly na nové straně. Konečně v rámci seznamu zdrojů na s. 397 je uveden v rámci rozhodnutí zahraničních soudů názor výboru OSN ve věci č. 139/2021. Je otázkou, zda je vhodné tento zdroj řadit do seznamu judikatury, když výbor OSN pro práva dítěte zřejmě nelze považovat za orgán soudní.

Skutečnost, že habilitantka pracovala s reprezentativní odbornou literaturou českou i zahraniční, je pak zcela samozřejmá, důkladnost autorky, pokud jde o práci se zdroji, lze doložit konstatováním, že práce obsahuje celkem 1273 poznámek pod čarou; citační aparát je veden *lege artis*; autorka pracovala s více jak dvěma sty literárními zdroji, ať už komentářového, monografického či časopiseckého charakteru, při čemž lze vyzdvihnout práci se zahraniční (především rakouskou a německou) literaturou (autorka pracovala téměř s třiceti zahraničními zdroji, včetně online zdrojů, nepočítaje v to zdroje slovenské). **To je zcela jistě dostačující požadavkům kladeným na práce tohoto druhu.**

5. Kontrola originality textu

Pro úplnost je třeba konstatovat **výsledek kontroly textu předložené práce provedené systémem Repozitář** používaným na UPOL. Automatická kontrola shod provedená tímto systémem indikuje 235 zdrojů obsahujících shody, čímž generuje celkovou podobnost (*overall similarity*) 21 %. Všechny indikované shody lze považovat za marginální, neboť žádná ze shod nepřekračuje 5 % (nejvyšší míra shody v případě zdroje č. 1 činí 3,2 %, počínaje zdrojem č. 4 jsou shody menší jak 2 %, převážná většina shod – počínaje zdrojem č. 12 – činí 1,1 % a méně). Po prostudování těchto marginálních shod lze navíc konstatovat,

že se týkají především ustálených citací profilující teoretické literatury, citací zákonných ustanovení či judikatury apod., které ze své podstaty musí být stejné.

Vedle výsledků kontroly systémem Repoziťář lze dále konstatovat, že pokud jde o **autocitace** autorky z jejích dřívějších prací, tyto autorka napříč textem důsledně označuje (srov. např. s. 13, 14, 29, 31, 37, 44, 51, 56, 57, 68, 81, 83–88, 90, 95, 96, 107 atd.).

Na základě těchto kontrol tedy nelze učinit závěr, že by habilitantka nepostupovala při tvorbě práce *lege artis*.

6. Otázky k obhajobě habilitační práce:

1) V kapitole 4.3.4 se habilitantka podrobně zabývá problematikou prominutí zmeškání lhůty podle § 792 OZ, potažmo § 425 ZŘS. V té souvislosti nelze přehlédnout, že původně poměrně rigidní úprava lhůt pro popírání otcovství byla postupem doby (a zejména v rámci rekonstrukce soukromého práva) značně liberalizována. V rámci obhajoby by autorka mohla uvést stručnou úvahu *de lege ferenda*, nakolik se jeví v současnosti opodstatněné – při relativně široce koncipované možnosti prominutí zmeškání těchto lhůt – i nadále trvat na časovém omezení možnosti popírat otcovství.

2) V rámci paternitních řízení se autorka podrobně věnuje problematice znaleckého dokazování, především pomocí metody profilování DNA. Třebaže se předložená práce na odborné otázky genetiky nezaměřuje, mohla by autorka v rámci obhajoby podat stručné vysvětlení k dokazování (genetického pouta) v případě, že jako otec přichází v úvahu jedno z jednovaječných dvojčat. Přichází v našem právním prostředí v úvahu možnost, o níž bylo dříve referováno např. zde: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-47794844>, kdy v důsledku nemožnosti dokázat, které z jednovaječných dvojčat je otcem dítěte, byli oba sourozenci uvedeni na místě otce v rodném listě a rovněž byla oběma sourozencům uložena povinnost plnit výživné?

7. Závěr

Předložená habilitační práce JUDr. Renáty Šínové, Ph.D., s názvem Řízení o určení a popření rodičovství a jejich procesní specifika, splňuje podle mého názoru požadavky kladené na tyto práce ve smyslu zákona č.111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, a proto

d o p o r u č u j i,

aby po vykonání habilitační přednášky a úspěšné obhajobě habilitační práce před vědeckou radou Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci byla habilitantka rektorem jmenována docentkou pro obor občanské právo.

V Praze dne 03. 11. 2024

doc. JUDr. Dita Frintová, Ph.D.
oponentka